

Хало З. П., Волошанська І. В.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ ЩОДО МІЖКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНОМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті проаналізовано особливості міжкультурного виховання в Німеччині. Вказано на можливості впровадження досвіду Німеччини щодо міжкультурного виховання у сучасний вітчизняний навчально-виховний процес.

Ключові слова: міжкультурне виховання, ментальність, культура, менталітет Німеччини, навчання.

Сучасний світ все більше набуває глобалізованого характеру існування. Однією із сутнісних характеристик глобалізації є перетин життєвих смислів як окремих людей, так і цивілізацій. Саме у цивілізаційному вимірі особливого статусу набувають ті зміни, основою яких є міжкультурна комунікація, адже потреба народів у культурному порозумінні, прагнення пізнати духовний світ інших, динаміка і суперечливість соціального розвитку призводять до інтенсифікації комунікативних процесів, що набувають системного характеру. Міжкультурна комунікація як обмін між людьми ціннісними надбаннями існувала завжди, адже з давніх часів виникали зв'язки, що сприяли взаємодії та взаєморозумінню різних культур. У сучасних умовах спілкування народів набуло не тільки глобального характеру, але й вимагає такої гуманістичної спрямованості, що завдяки міжкультурній комунікації дає можливість людині успішно розвиватися на засадах єдності загальнолюдських і національних цінностей.

Своєрідність міжкультурної комунікації досліджують різні галузі знання, зокрема соціологія, культурологія, культурна антропологія, лінгвокраїнознавство, етнолінгвістика, етнопсихологія тощо. Дослідження міжкультурних відмінностей, усвідомлення необхідності вирішення питань щодо співвідношення культури та комунікації, їх взаємозв'язку та взаємовпливу були предметом дослідження філософів ще в античні часи. Однак розгляд явищ культури та комунікації у їх нерозривному зв'язку здійснюється, передусім у працях філософів XVII–XX ст. – Л. Вітгенштайна, Ю. Габермаса, Г. Гадамера, І. Гердера, І. Канта, Ф. Ніцше, П. Сорокіна, І. Фіхте, З. Фрейда, Ф. Шляєрмахера, О. Шпенглера та інших. Саме поняття міжкультурної комунікації виникає в середині XX ст. і пов'язане з іменами таких вчених, як Е. Голл, К. Клакхон, А. Кребер, Р. Портер, Д. Трагер, Л. Самовар. Теорії міжкультурної комунікації, що намагалися пояснити цей феномен з різних точок зору, розробляли західні дослідники, зокрема К. Бергер, С. Гантінгтон, Е. Гірш, Е. Голл, Г. Гофстеде, С. Даль. В Україні

предметне поле досліджень – у межах проблематики теорії міжкультурної комунікації тільки формується. Цю проблему розробляють В. Андрущенко, Н. Висоцька, О. Гриценко, Л. Губерський, І. Дзюба, П. Донець, В. Євтух, А. Єрмоленко, П. Скрипка.

Мета статті – аналіз міжкультурного виховання в Німеччині, обґрунтування можливостей упровадження досвіду Німеччини щодо міжкультурного виховання у навчально-виховний процес України.

Сьогодні Німеччину називають країною іммігрантів. Тут проживають люди з різною культурою, релігією і ментальністю. У великих містах можна зустріти молодих людей, які народилися, закінчили школу і працюють в Німеччині, але не мають жодних контактів з німецьким суспільством, тому вони стають членами різних націоналістичних угруповань. Ця проблема виникла у зв'язку з тим, що школа не створила жодних умов для нормального співіснування різнокультурних народностей.

Обов'язковим завданням школи повинно стати виховання у школярів позитивного ставлення один до одного та до так званих “чужих”. Педагоги шукають сьогодні шляхи вирішення цієї проблеми, про що свідчить велика кількість публікацій та дані Інтернету щодо питання про міжкультурне виховання.

Проблема міжкультурного виховання актуальна особливо для Німеччини. Нагадуємо, що Німеччина належить до семи найрозвиненіших країн світу і потерпає від іммігрантів. Тут проживає близько трьох мільйонів іноземців, діти яких повинні здобувати освіту, тобто відвідувати місцеві школи та навчатись у вищих навчальних закладах. Вони співіснують із дітьми корінних німців, а тому переймають культуру, звичаї, менталітет країни, в якій живуть. Концепція міжкультурної освіти з'явилися у Німеччині у 70 роках, однак інтерес до цієї проблеми зріс лише у 80-х. Перші публікації з цієї проблематики репрезентовані на початку 70-х. крім того, йшлося про мовні труднощі іноземних школярів. Також Німеччина стала еміграційною країною. На даний час існує безліч визначень “міжкультурне виховання”: у всіх дефініціях наголошено на факті необхідності співіснування людей різного етнічного походження. Передусім цей постулат зреалізовується у школах як принцип свободи і відповідальності, солідарності та міжнародного взаєморозуміння, терпимості й демократії. Щоб діти не почували себе емігрантами, для них слід було створити рівні правові та політичні умови. Дітям необхідно разом гратися і вчитися. Ці контакти повинні ініціювати дорослі.

На сьогоднішній день питання про міжкультурне виховання дедалі частіше порушується у періодиці, крім того, воно широко репрезентовано у проектах інформаційно-провідних шкіл, об'єднань, товариств, компаній, соціально-педагогічних закладів або різноманітних фірм.

Політична дискусія з кінця 2000 року вказує на те, що співіснування різних релігій, культур, етнічностей в Німеччині, як і в Європі загалом, визначатиме надалі суспільна дискусія. Через тридцять років дискусій всі великі партії акцептують свою увагу на Німеччині, як на країні іммігрантів. Закон про іммігрантів вже наготові. У країні, що протягом століття багато разів старалася докорінно змінити основні цінності, завзято сперечаються навколо поняття “німецька провідна культура”, хоча ніхто не в змозі визначити, що означає ця специфічна німецька культура [8, с. 123]. У великих містах можна зустріти молодих людей, передусім віком до двадцяти років, які народилися і були соціалізовані в Німеччині, але крім школи і місця роботи, вони не мають жодних контактів із німецьким суспільством і схиляються до насильства в націоналістичних групах [4, с. 56].

Суспільна дискусія про співжиття людей, передусім мають різні культурні особливості, мусить, очевидно, в найближчі десятиліття знову і знову вестися по-новому при змінених рамкових умовах. Неодмінним завданням школи повинно стати ініціювання мирного співжиття, що приносило б користь усім: школа повинна долучати школярів до новоствореного німецького суспільства і одночасно повинна виховувати у них відкритість та взаємне ставлення.

Центральна Європа – це регіон, в якому міграція спостерігається протягом низки століть, наприклад найпереконливіша теорія про виникнення Баварії – теорія про змішання кельтських племен із римлянами, германцями та слов'янами. Актуальною є помітна хвиля міграції від початку набору іноземної робочої сили у 1961 році, що не є чимось незвичайним для німецької історії. Культура в середині країни змінюється завдяки зовнішнім впливам. Німецька культура (мистецтво, мова, ставлення до регіону, релігії, роботи, вільний час) з кінця Другої світової війни супроводжувалася і продовжуватися постійними змінами. І лише невеличка частина змін відбувалася через міграцію. Саме ці процеси та їх наслідки вивчають соціальні педагоги та провідні вчителі усього світу [2, с. 24]. Проблеми міжкультурної педагогіки розв'язуються у зв'язку з особливостями мовної та культурної інтеграції закордонних школярів.

Із початку 80-х років ХХ ст. в Німеччині введено програму соціалізації іноземних школярів, що містить такі положення: здійснювати інтеграцію стосовно дотримання правил рідної мови, а також рідної культури; будівництво полікультурного іденцитету через знання і конкретизацію рідної культури та кінцевого результату злиття двох чи декількох культур; внесення рідної культури в шкільне життя [3, с. 226-227].

Протягом 80–90-х рр. монокультурні школярі потрапили у фокус міжкультурного виховання. Об'єднання Європи, зокрема безперервна міграція до більш розвинених країн, призвело до того, що школи стали

осередками зібрання дітей різних культур. У зв'язку з цим особливе завдання початкової школи полягає в пізнанні людини і культури, навчанні її співіснувати у середовищі, де взаємодіють представники різних культур. Міжкультурне виховання стосується німецьких й іноземних школярів.

У процесі міжкультурного виховання, як й у процесі шкільної виховної ситуації, виокремлюються партнери, наприклад: вчитель – школяр, батьки – претензії та вимоги суспільства. Також багато проблем, пов'язаних з вихованням та конфліктів виховання є невід'ємними в цій ситуації. Основні види таких проблем базуються на соціальних відносинах, а коли наявні: суперечки через мовні непорозуміння і ціннісні орієнтації, коли деякі юнаки не вважають жінку авторитарною особою, має місце й неповага до інших етнічних меншин (дурні турки, дурні росіяни, і т. п.) [7, с. 79-80].

Перерахуємо й проблеми, що пов'язані із спілкуванням з батьками дітей іноземного (не німецького) походження; передусім багато батьків іноземних дітей не з'являються в школу для розмови з вчителями; розмова з іноземними батьками зривається через незнання мови країни, де навчаються їх діти; виникає страх перед довготривалим прогресом навчання та відсутності навчання через міжкультурні роботи.

Цей каталог щоразу збільшується і виявляє нові взаємопов'язані аспекти. Проблемна сфера різних життєвих ситуацій іноземних школярів першої генерації (ті особи, які народилися в країні, з якої походять їхні батьки), другої генерації (народженні в Німеччині як діти емігрантів) і третьої генерації (батьки були соціалізовані в Німеччині) можуть лише зухвало починатися. Виховні цілі, виховний стиль так само як і духовні цінності, манери сім'ї взаємозв'язані із навколишнім суспільством [2, с. 124]. Шлях до розмови вчителя із батьками часто відкладається на довгий період через проблеми із мовою, брак часу, традиційну відмову через роботу. Особливо в початковій школі батьки стикаються з такими проблемами.

Висновки. Досвід Німеччини цікавий для України з таких причин: по-перше, з кожним роком усе більша кількість українців упродовж тривалого часу працює за межами держави, зокрема і в Німеччині і; по-друге, Україна є багатонаціональною державою і тому інтеркультурна спрямованість освіти, характерна для Німеччини, може бути при певних застереженнях використана і у нас.

Проблема міжкультурного виховання на сьогоднішній день дуже актуальна, а особливо для Німеччини. При цьому вказано на досить високу значимість німецької мови і літератури, передусім у не німецькомовних державах. Міжкультурними є всі ті зв'язки, в яких своєрідність і незвичайність, ідентичність і відмінність, стандартність і новизна координуються із середини, тобто проходить централізоване координування.

Результати міжкультурного виховання у Німеччині, безперечно,

залежать від внутрішньокультурних та міжкультурних зв'язків.

Використана література:

1. Латишна Д. І. Педагогіка міжкультурного спілкування / Д. І. Латишна. – М. : Гардаріка, 2004. – 320 с.
2. Тхоржевський Д. О. Система виховання національної самосвідомості учнів загальноосвітніх шкіл / Д. О. Тхоржевський. – К., 1999. – 296 с.
3. Auernheimer G.: Einrührung in die interkulturelle Erziehung / G Auernheimer. – Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1990. – 232 s.
4. Aurelio P.: Zukunftschanse Lernen. Club of Rome: Bericht für die 80er Jahre / P.Aurelio. – Wien: Goldmann, 1981. – 154 s.
5. Baur R.: Interkulturelle Erziehung und Zweisprachigkeit. Band 15 der Reihe Interkulturelle Erziehung in Praxis und Theorie / R. Baur. – Baltmannsweiler : Schneider Hohengehren, 1992. – 198 s.
6. Borrelli M.: Interkulturelle Pädagogik. Positionen – Kontroversen – Perspektiven. Band 4 der Reihe Interkulturelle Erziehung in Praxis und Theorie / M. Borrelli. – Baltmannswetler: Schneider Hohengehren, 1986. – 329 s.
7. Bruck P.: Inlerkulturelle Entwicklung und Konfliktlösung. In: Luger Kurt u.a.: Dialog der Kulturen / P.Bruck. – Wien: Österreichischer Kunst – und Kulltirverlag, 1994. – 467 s.
8. Eberhard I., Knobloch P.: Life. Ideen und Materialien für interkulturelles Lernen / I. Eberhard, P. Knobloch. – Hrsg. von der BMWAG: München, 1997. – 296 s.

ХАЛО З., ВОЛОШАНСКАЯ И. Опыт Германии относительно межкультурного воспитания и его реализация в отечественном учебно – воспитательном процессе.

В статье проанализированы особенности межкультурного воспитания в Германии. Указано на возможности внедрения опыта Германии относительно межкультурного воспитания в современный отечественный учебный – воспитательный процесс.

Ключевые слова: межкультурное воспитание, ментальность, культура, менталитет Германии, учеба.

KHALO Z., VOLOSHANSKA I. Germany experience in intercultural education and its realization in domestic teaching and educational process

The article deals with intercultural education in Germany. It is indicated to the possibility to introduce German experience of intercultural education into modern domestic educational process.

Keywords: intercultural education, mentality, culture mentality of Germany, study, educational process.

**Чогут Н. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ
ДОЦІЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВИХ ІГОР
НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

В статті аналізуються теоретичні основи дослідження рольових ігор, доцільність їх використання на за заняттях з англійської мови, а також навчальні і виховні можливості рольової гри.